

รายงานสรุปผลการอบรม
ความรู้การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง (Palliative)
สำหรับการดูแลกลุ่มผู้ป่วยที่เป็นโรคมะเร็ง และกลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรัง
วันที่ 21 และ 25 มิถุนายน 2555 เวลา 08.00 – 16.00 น.
ณ ห้องประชุมชั้น 25 อาคารกาญจนาภิเษก โรงพยาบาลเลิดสิน

เรียบเรียงโดย นางพรทิพย์ จักขุทิพย์ *

การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง (Palliative) สำหรับการดูแลกลุ่มผู้ป่วยที่เป็นโรคมะเร็ง และกลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรัง จัดโดย โรงพยาบาลเลิดสิน

วัตถุประสงค์ :

เพื่อให้บุคลากรในหน่วยงาน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้องมีความรู้ ความเข้าใจในการดูแลกลุ่มผู้ป่วยระยะสุดท้ายที่ต้องมีการดูแลต่อเนื่อง และเพื่อให้เจ้าหน้าที่มีแนวทางสำหรับการนำไปใช้จริง รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยกัน

จากการอบรม ขอสรุปรวบรวมแนวความคิดในการดูแลผู้ป่วย ดังนี้

การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง (Palliative) เน้นที่

- Quality of Life ของผู้ป่วยและญาติ
- การดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม, เป็นทีมสหวิชาชีพ
- ผู้ป่วยและครอบครัวเป็นศูนย์กลาง

การพยาบาล / การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง (Palliative) สามารถให้การพยาบาลได้ : ทุกที่ที่ผู้ป่วยต้องการ ไม่ว่าจะเป็นที่โรงพยาบาล หรือที่บ้านก็ตาม

โดยปกติระยะที่ผู้ป่วยทราบข่าวการเจ็บป่วยด้วยโรคในระยะสุดท้ายของตนเอง มักแสดงออกใน 5 ระยะ ดังนี้

stage 1   Shock & Denial

- เป็นการที่ผู้ป่วยรู้สึกตกใจอย่างมาก (shock) ที่ทราบว่าตนเองป่วยเป็นโรคที่ไม่สามารถรับการรักษาให้หายขาดได้ และปฏิเสธกับตนเองว่าไม่ใช่ ตนเองไม่ได้เจ็บป่วยด้วยโรคนี

stage 2   Anger

- ผู้ป่วยรู้สึกโกรธที่ทำไมตนเองต้องเจ็บป่วยด้วยโรคที่ไม่สามารถรักษาให้ขาดได้

* นักวิชาการพยาบาล กองการพยาบาลสาธารณสุข

stage 3	Bargaining - เริ่มมีความหวัง ลังเล และต่อรองว่า ถ้ารับการรักษาแบบนี้ แบบนี้ก็อาจจะดีขึ้น หรือ อาจจะหายจากการเจ็บป่วย เริ่มสรรหาวิธีการรักษา และคิดกลับไปกลับมา
stage 4	Depression - เกิดความเครียด วิตกกังวล ซึมเศร้า กินไม่ได้ นอนไม่หลับ กังวลเรื่องความเจ็บป่วย และการรักษาของตนเอง
stage 5	Acceptance - ผู้ป่วยเกิดการยอมรับการเจ็บป่วยของตนเอง บางครั้งคิดว่าเป็นเคราะห์กรรม และทำใจที่จะยอมรับว่าตนเองป่วยเป็นโรคที่รักษาไม่หายจริง

แต่ทั้ง 5 ระยะนี้ ไม่ใช่เป็นการเข้าสู่ stage ตามลำดับ บางครั้งอาจพบว่าผู้ป่วยบางรายอาจมี stage 3 – 5 วนกันไปมาเรื่อยๆ สลับไปสลับมา

key success factors ในการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง (Palliative) คือ

TRUST

T	=	Team
R	=	Relation
U	=	Unity
S	=	Simple
T	=	Take Care Themselves

Living Will or Advance Directives

Living Will เป็นการแสดงเจตนาครั้งสุดท้ายของผู้ป่วยก่อนการเสียชีวิต ไม่ควรให้ความหมายว่า “ พินัยกรรมชีวิต ” เพราะตามกฎหมาย พินัยกรรมจะมีผลเมื่อ ผู้ป่วยเสียชีวิตแล้ว แต่ Living Will เป็นการเขียนขึ้นขณะที่ผู้ป่วยยังมีชีวิตอยู่

Living Will มาจากรากศัพท์ภาษากรีก Euthanasia ที่มีความหมายว่า good death

ในทางกฎหมาย Euthanasia มี 2 ประเภท

1. Active Euthanasia

: ในทางกฎหมายห้าม off tube, drip / ฉีดยา morphine ถือว่าเป็นการเร่งการตาย

2. Passive Euthanasia

: ในทางกฎหมายสามารถทำได้ เป็นการที่ไม่ใส่อะไรเลยเข้าไปในร่างกายผู้ป่วย, ไม่ใส่ tube ให้ผู้ป่วยจากไปอย่างสงบ มีบางประเทศได้ใช้แล้ว เช่น สหรัฐอเมริกาบางรัฐ, เนเธอร์แลนด์, เบลเยียม

Living Will or Advance Directives

- 1) Living Will เป็นการแสดงเจตนาที่ผู้ป่วยต้องการจากไปตามธรรมชาติเท่านั้น แต่ Palliative Care ยังคงมีอยู่

แนวความคิดการดูแลแบบประคับประคอง

1. Symptom control
2. Relief pain
3. Spiritual healing
4. Support ญาติไม่ให้เกิด guilt after death

สรุปการดูแลผู้ป่วยในระยะสุดท้ายของชีวิต

1. ให้การพยาบาล เช่นเดียวกับผู้ป่วยทั่วไป ไม่เน้นกิจกรรมแต่เฉพาะภาวะใกล้ตายเท่านั้น แต่ควรดูแลโดยเน้นการดูแลแบบองค์รวมทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยด้วย
2. เป็นการดูแลที่เน้นผู้ป่วยและญาติเป็นศูนย์กลาง มองความต้องการของผู้ป่วยและญาติเป็นหลัก
3. เป็นการดูแลแบบสหสาขาวิชาชีพ เพื่อให้ครอบคลุม ในเรื่อง
  - การรักษาตามอาการ แบบประคับประคองอย่างต่อเนื่อง
  - การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ป่วยและญาติ กับทีมผู้ให้การดูแลรักษา
  - การให้ความรู้แก่ผู้ป่วย และญาติในเรื่องการดูแลแบบประคับประคอง เพื่อร่วมกันดูแลผู้ป่วยให้มีคุณภาพชีวิตในระยะเริ่มแรก ระยะโรคดำเนินลุกลาม และระยะสุดท้ายของชีวิต
4. การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง แบ่งออกเป็น 3 ระยะ

4.1 ระยะเริ่มแรก หรืออาการของโรคคงที่ (Initial stage)

- 1) เป็นการดูแลในระยะที่ผู้ป่วยสามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้ตามปกติ หรือ ลดลงบ้างเล็กน้อย ยังไม่มีอาการของโรคหรือมีอาการของโรคบ้าง แต่ตัวผู้ป่วยเองยังสามารถดูแลตนเองได้ รับประทานอาหารได้ตามปกติหรืออาจลดลง ระดับความรู้สึกตัวยังปกติอยู่ การแสดงออกทางอารมณ์ อาจมีความกลัว วิทกกังวล โกรธ หรือมีความสิ้นหวังในเรื่องการเจ็บป่วยของตนเอง
- 2) แนวทางการดูแลผู้ป่วยในระยะนี้
  - 2.1) ดูแลด้านร่างกายระหว่างทีมสหวิชาชีพ ร่วมกับผู้ป่วยและครอบครัว ในเรื่อง
    - การเคลื่อนไหวร่างกาย
    - การรับประทานอาหาร
    - การดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคล
    - การขับถ่ายปัสสาวะ และอุจจาระ
    - การดูแลบาดแผล
    - อาการปวด และยาที่ได้รับ
    - ภาพลักษณ์ของผู้ป่วย

2.2) ดูแลด้านจิตใจ โดย

- ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรคที่ผู้ป่วยเป็น การดำเนินของโรค และแนวทางการรักษาที่ผู้ป่วยจะได้รับ
- ทำการประเมินความเข้าใจของผู้ป่วยเกี่ยวกับการเจ็บป่วย และการยอมรับการเจ็บป่วย
- การแพทย์ทางเลือก

2.3) ดูแลด้านอารมณ์ และสังคม และจิตวิญญาณ

- การประเมินสัมพันธภาพระหว่างผู้ป่วย กับผู้ดูแลผู้ป่วย
- การให้ครอบครัวและญาติเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วย
- การยินยอมให้ผู้ป่วยปฏิบัติกิจทางศาสนาได้ตามต้องการ

4.2 ระยะเรื้อรัง หรืออาการของโรคมีอาการลุกลาม (Chronic stage)

1) เป็นการดูแลในระยะเวลาที่ผู้ป่วยมีอาการของโรคมามากขึ้น มีความสามารถในการเคลื่อนไหวร่างกายได้ลดลง หรือ ส่วนใหญ่ต้องอยู่บนเตียง ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นในการดูแลตนเอง รับประทานอาหารได้ตามปกติหรือลดลง ผู้ป่วยยังมีระดับความรู้สึกตัวที่ดีอยู่ หรืออาจมีอาการสับสนบ้าง และมักมีอาการซึมเศร้า หวาดวิตก กลัว แต่เริ่มยอมรับอาการเจ็บป่วยของตนเองเพิ่มขึ้น

2) แนวทางการดูแลผู้ป่วยในระยะนี้

2.1) ดูแลด้านร่างกาย ในเรื่อง

- การรับประทานอาหาร ผู้ป่วยรับประทานอาหารได้น้อยลง ควรให้ผู้ดูแลแบ่งอาหารออกเป็นมื้อย่อยๆ และให้ผู้ป่วยรับประทานอาหารมื้อละน้อยๆ
- การดูแลสุขอนามัยส่วนบุคคล
- การขับถ่ายปัสสาวะ และอุจจาระ
- การดูแลบาดแผล และแผลกดทับที่เกิดขึ้น
- อาการปวด และยาที่ได้รับ รวมทั้งการประเมิน ทบทวนซ้ำเกี่ยวกับการตรวจวินิจฉัย การรักษา และยาที่ผู้ป่วยได้รับ

2.2) ดูแลด้านจิตใจ

- ให้ผู้ป่วยทราบการดำเนินของโรค แนวทางการรักษาต่อไป และผลการรักษาอย่างต่อเนื่อง
- จัดสภาพแวดล้อมให้เงียบสงบ ผู้ป่วยมีโอกาสดูทีวีใช้เวลากับครอบครัวและญาติ
- อนุญาตให้ผู้ป่วยจัดสภาพแวดล้อมให้มีบรรยากาศคล้ายคลึงกับอยู่ที่บ้านได้ เช่น การนำสิ่งของที่รักมาไว้ที่หัวเตียง

2.3) ดูแลด้านอารมณ์ และสังคม และจิตวิญญาณ

- การประเมินความต้องการของผู้ป่วยและครอบครัว เกี่ยวกับการช่วยเหลือในวาระสุดท้ายของชีวิต เช่น การใส่ท่อช่วยหายใจ หรือ การเลือกสถานที่ในการเสียชีวิต
- การประเมินความคาดหวัง ความเชื่อ ความกลัว และการสนับสนุน ให้ผู้ป่วยได้ใช้ชีวิตที่เหลืออยู่อย่างมีความหมาย
- การยินยอมให้ผู้ป่วยปฏิบัติกิจทางศาสนาได้ตามต้องการ

4.3 ระยะเวลาสุดท้ายของชีวิต (Terminal stage)

1) เป็นการดูแลในระยะเวลาที่ผู้ป่วยมีอาการของโรคลุกลามมากขึ้นเรื่อยๆ ตัวผู้ป่วยไม่มีความสามารถกระทำกิจกรรมใดๆได้ ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นทั้งหมด การรับรู้ของผู้ป่วยอาจมีบางครั้งที่ดี แต่ส่วนใหญ่มักมีอาการสับสน และรู้สึกทุกข์ โดยมากในระยะนี้ผู้ป่วยมักยอมจำนนกับชะตากรรมของตนเอง

2) แนวทางการดูแลผู้ป่วยในระยะนี้

2.1) ดูแลด้านร่างกาย

- การประเมินความเหมาะสมในการให้การรักษา เช่น สารน้ำ ยา และออกซิเจนแก่ผู้ป่วย
- ประเมินความสามารถในการกลืนอาหาร การจิบน้ำของผู้ป่วย
- การพลิกตะแคงตัวผู้ป่วย การไม่รบกวนผู้ป่วยโดยไม่จำเป็น
- ประเมินอาการปวด อาการหายใจลำบาก และการใช้ยาแก้ปวด
- การไม่เหนียวรั้ง หรือเร่งการเสียชีวิตของผู้ป่วย

2.2) ดูแลด้านจิตใจ

- จัดให้ผู้ป่วย ครอบครัว และญาติสามารถใช้เวลาาร่วมกันได้อย่างเต็มที่ในวาระสุดท้ายของชีวิต
- ประเมินความพร้อม และความศอกเศร้าของผู้ป่วยและครอบครัวที่ ต้องเผชิญกับความตาย และให้ความช่วยเหลือคำจุน
- การสนับสนุนให้ผู้ป่วยได้กระทำสิ่งที่ต้องการ

2.3) ดูแลด้านอารมณ์ และสังคม และจิตวิญญาณ

- การประเมินซ้ำเกี่ยวกับความต้องการการช่วยเหลือในวาระสุดท้ายของชีวิตทั้งผู้ป่วย และญาติ
- เคารพการตัดสินใจของผู้ป่วยและครอบครัว
- การนำผู้ป่วยเข้าสู่การตายอย่างสงบ
- การเปิดโอกาสให้ญาติได้กระทำตามความเชื่อและพิธีทางศาสนา
- การให้บุคลากรในหอผู้ป่วยยื่นนั่งสงบไว้อาลัย หรือการกล่าวคำขอขมาศพ
- การอำนวยความสะดวกในการนำศพไปประกอบพิธีทางศาสนา
- ติดตามครอบครัวและญาติ พร้อมให้คำปรึกษาหลังเสร็จสิ้นพิธีศพ